

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ

PECULIARITIES OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF DUAL EDUCATION

У статті розглядаються онтологія та етапи впровадження дуальної форми навчання в систему освіти різних країн Європи. Обґрунтовано актуальність та значущість проблеми реалізації дуальної освіти та необхідності подальшого вивчення досвіду її організації у навчальних закладах Німеччини, Австрії, Фінляндії, Великобританії.

Визначено сутнісні характеристики та ознаки, що забезпечують функціонування дуальної освіти як ефективного інструменту з підготовки висококваліфікованих фахівців у різних країнах Європи. Акцентовується увага на функціонуванні закладів освіти, що здійснюють підготовку майбутніх фахівців за дуальними навчальними програмами та популяризують принципи дуальності у системі вищої освіти. Серед основних завдань впровадження дуальної освіти визначено: формування професійної компетентності та особистісно значущих якостей майбутніх фахівців, необхідних для вирішення виробничих завдань; подолання невідповідності між навчальною теорією та практичною підготовкою випускників; формування освітньо-виробничого середовища на основі посилення співпраці між навчальними закладами та підприємствами.

Дуальна освіта розглядається як дієвий механізм інтеграції теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців, що сприяє модернізації змісту освітнього процесу, переорієнтовує його цілі, завдання відповідно до запитів роботодавців.

На основі порівняльного аналізу визначено особливості та основні підходи (змістові, економічні, організаційні, мотиваційні) до забезпечення дуального навчання в окремих країнах Європи. Зроблено висновки щодо можливості імплементації міжнародного дуального досвіду у вітчизняне освітнє та виробниче середовище. Впровадження дуальної освіти потребує реалізації цілого ряду інновацій. Серед яких, створення інструментів для моніторингу потреб ринку праці у фахівцях певного профілю та кваліфікації; розробка єдиного інформаційного простору з питань дуальної освіти, створення належних умов для «навчання на виробництві», розробка дуальних освітніх програм; підготовка кураторів та координаторів дуального навчання.

Ключові слова: вища освіта, дуальна освіта, країни Європи, майбутні фахівці, професійна компетентність.

The article examines the ontology and stages of implementing the dual education system within the educational frameworks of various European countries. It substantiates the relevance

and significance of realizing dual education and underscores the necessity of further studying the experiences of its organization in educational institutions across Germany, Austria, Switzerland, and the United Kingdom. The essential characteristics and features that ensure the functionality of dual education as an effective tool for training highly qualified specialists in different European countries are identified. Emphasis is placed on the role of educational institutions that prepare future professionals through dual study programs and promote the principles of duality within the higher education system.

The primary objectives of implementing dual education are outlined as follows: fostering and developing professional competencies and personally significant qualities in future specialists to address workplace challenges, bridging the gap between academic theory and practical training of graduates, and establishing an educational-industrial environment through enhanced collaboration between educational institutions and enterprises.

Dual education is regarded as an effective mechanism for integrating theoretical and practical training of future professionals, contributing to the modernization of the educational process's content and reorienting its goals and objectives to align with employers' demands. The primary objectives of implementing dual education include enhancing the effectiveness of learning by focusing on the development of practical skills, competencies, and professionally significant personal qualities in students; ensuring the competitiveness of young specialists; bridging the gap between academic theory and the practical training of graduates; and fostering an educational-production environment through strengthened collaboration between educational institutions, enterprises, and businesses.

Based on a comparative analysis, specific features and approaches (content-related, economic, and organizational) to the implementation of dual education in selected European countries have been identified. Conclusions have been drawn regarding the potential for integrating international dual education experiences into the domestic educational and production framework. The introduction of dual education necessitates the implementation of a range of innovations, including the development of tools to monitor labor market demands for specialists with specific profiles and qualifications; the creation of a unified information platform for dual education matters; the design of dual education programs; and the training of mentors and coordinators for dual learning initiatives.

Key words: higher education, dual education, future specialist, European countries, professional competency.

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/81.1.15>

Кравченко О.Л.,

канд. пед. наук,

ст. викладач кафедри хімії та безпеки життєдіяльності

Криворізького державного педагогічного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процес модернізації освітнього середовища у контексті реалізації європейських стандартів актуалізує питання підготовки конкурентоспроможних, висококваліфікованих фахівців

різних галузей народного господарства, готовності випускників закладів вищої освіти до реалізації завдань професійної діяльності [10, с. 6]. Ознакою якості вищої освіти стає сформованість компетенцій та професійно значущих якостей

особистості майбутніх фахівців [23, с. 96]. Тенденції розвитку ринку праці та економічного сектора держави також зумовлюють нові вимоги до теоретичних знань, практичних вмінь та навичок здобувачів освіти, рівня їх фаховості, мобільності, креативності, професійної адаптації.

Згідно з Стратегією розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки трансформація освітнього середовища повинна відповідати потребам громадян, економіки, суспільства. Водночас, підготовка молодих спеціалістів має стати більш якісною та витримувати конкуренцію на внутрішньому та світовому ринках [19]. Реалізація поставлених завдань неможлива без оновлення структури та змісту підготовки майбутніх фахівців, створення сприятливих умов для формування інноваційного освітньо-виробничого середовища навчального закладу та активного залучення соціальних партнерів для його розвитку [21, с. 88]. Відповідно до цього посилюється інтерес до вивчення питань державно-приватного партнерства у сфері освіти, активізується вивчення найкращих світових практик, серед яких однією з найбільш ефективних вважають систему дуальної підготовки виробничого персоналу [1, с. 16].

Дуальна форма здобуття освіти (далі – ДФЗО) інтегрує теоретичне навчання здобувачів освіти у навчальному закладі із практичною підготовкою на робочому місці з метою набуття певного рівня професійної підготовки [5, с. 30]. Крім того, ДФЗО є ефективним механізмом співпраці між освітніми установами, суб'єктами господарювання, працедавцями та здобувачами освіти, що сприяє успішній професійній та соціальній адаптації майбутніх спеціалістів. Її упровадження та розвиток забезпечують мобільність та відкритість освітнього середовища як відповідь на економічні виклики, зміни на ринку праці [20, с. 208].

Дуальна освіта функціонує за найбільш затребуваними спеціальностями у понад 60 країнах світу, поміж яких багато європейських держав. Вважаємо, що досвід країн Європи є важливим та актуальним для реформування освітньо-виробничого середовища в Україні, модернізації змісту навчання на основі ДФЗО або впровадження її елементів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначимо, що останнім часом помітно зріс інтерес науковців, освітян, професіоналів-практиків до організаційних, методичних, мотиваційних аспектів підготовки фахівців на засадах дуальності, впровадження елементів ДФЗО в процес навчання (С. Амеліна, Н. Абашкіна, О. Давлеканова, Т. Козак, Н. Кулалаєва, О. Кучер, Р. Троцький, Л. Сліпчишин, О. Яковчук та ін.).

У контексті нашого дослідження суттєве значення також мають наукові праці, які відображають питання вдосконалення змісту й структури професійної підготовки майбутніх фахівців різних

профільів (О. Баглай, О. Дудукалової, В. Зінченко, Л. Кайдалової, О. Кравченко, Л. Марценюк, К. Піцул, Т. Філімонова, Г. Слозанська), формування й розвитку інноваційного освітньо-виробничого середовища навчального закладу (Л. Короткова, Н. Кулалаєва, ін.). Доцільність впровадження та реалізації ДФЗО у галузі вищої освіти розкрито у дослідженнях ряду вчених (М. Ажажа, В. Вем'ян, В. Тер-Ованесян, М. Дернова, Л. Кримчак, О. Найдьонова, Р. Никифоров, Т. Старова та ін.). У роботах Т. Вакуленко, О. Давліканової, Н. Опушко, О. Локшиної, О. Maassen, A. Busch, U. Müller, U. Teichler, C. Chüfner, A. Schade розглядаються питання реформування освітнього та виробничого середовища; сутність, становлення і розвиток дуальної освіти у країнах Європи.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених даній тематиці, проблема адаптації європейського досвіду дуальної освіти до національних контекстів є актуальною та потребує подальшого наукового обґрунтування.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У сучасних умовах актуальності набувають питання підвищення якості підготовки майбутніх фахівців, відповідності професійної компетентності здобувачів освіти вимогам сучасної економіки й ринку праці, запитам потенційних працедавців. Тому, дослідження проблеми функціонування дуальної форми навчання в країнах Європи та моделювання вітчизняного освітнього простору на засадах дуальності є актуальним, багатоаспектним та потребує подальшого вивчення.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у дослідженні та теоретичному обґрунтуванні процесів становлення та сталого розвитку дуальної освіти у різних країнах Європи, аналізі її особливостей, визначенні чинників, що впливають на функціонування. Розглянуті питання імплементації системи дуальної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна освіта передбачає відкритість для інноваційних процесів, а її розвиток умотивований прогресом суспільства, тенденціями розвитку ринку праці, бізнесу та промисловості [2, с. 108]. Водночас, проблема взаємодії освіти та виробництва залишається однією із найактуальніших [3, с. 7]. Постійний розвиток виробничого середовища продукує принципово нові вимоги до підготовки і рівня кваліфікації працівників, а значить, стимулює процеси трансформаційних змін освітнього середовища [16, с. 56]. Безумовно, у системі взаємозв'язків «державна – промисловість – ринок праці – освіта» потреба у компетентних, фахівцях для певної галузі виробництва залежить від попиту та значущості їх діяльності для суспільства. Тому, одним із стратегічних завдань освіти

стає подолання суперечностей і невідповідностей між запитами потенційних роботодавців, ринку праці та підготовкою майбутніх фахівців, постійне оновлення й прискорення реакції освіти на актуальні запити виробничої сфери [13, с. 119-120]. За таких умов особливої значущості набуває проблема підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних спеціалістів, а одним із шляхів її розв'язання є модернізація освітнього середовища через впровадження дуальної освіти, тобто формування у студентів практичних вмінь, навичок, професійно значущих якостей та здібностей під час навчання на робочому місці [3, с. 108].

ДФЗО є освітньою системою, що інтегрує теоретичне навчання здобувачів освіти із періодами довготривалої виробничої практики чи роботи в якості

стажерів, на первинних посадах. Її упровадження сприяє успішній соціальній та виробничій адаптації випускників навчальних закладів, дозволяє студентам здобути необхідні виробничі компетентності й трудові навички вже під час навчання; підвищує конкурентність випускників на ринку праці, їх працевлаштування відразу після закінчення вищої школи [12, с. 134-135]. Сучасні науковці вважають, що ДФЗО сприяє подоланню суперечностей між рівнем підготовки молодих фахівців та вимогами потенційних роботодавців до їх кваліфікації, якості сформованих компетенцій [11, с. 91], інтенсифікує процеси працевлаштування молодих фахівців [7, с. 239].

Останнім часом дуальна освіта набуває все більшої популяризації у різних країнах світу, зокрема й в Україні. Аналізуючи нормативно-правову базу з питання дуальної освіти можна констатувати, що у рамках чинного законодавства (ЗУ «Про вищу освіту», 2014; «Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти», 2017) вона розглядається як ефективний механізм модернізації освітнього середовища, що забезпечує підвищення якості підготовки виробничих кадрів шляхом посилення практичної складової навчання, сприяє швидкому працевлаштуванню й адаптації до умов виробництва [4, с. 11-13; 9]. ДФЗО почала активно популяризуватись в Україні з 2013 року. Саме у цей період було започатковано проект Представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта, а вже з 2017 року в Україні зазнав змін закон «Про освіту», в якому однією з форм здобуття освіти визначено «дуальну» [4, с. 16-17]. У період з 2017 по 2020 рр. суттєво розширилась мережа навчальних закладів у яких було запроваджено дуальну освіту або її елементи.

Безперечно, дуальна освіта є комплексним феноменом функціонування якого на теренах України сприяє вирішенню ряду важливих завдань: забезпечення високої якості професійної підготовки майбутніх фахівців; увідповіднення змісту

навчання потребам і тенденціям розвитку виробництва; швидке реагування освітнього середовища на зміни й потреби ринку праці, запити роботодавців; посилення мотиваційної та інноваційної складових навчання; реалізація трудового потенціалу молодих фахівців, надання робочих місць випускникам відразу після закінчення навчальних закладів [12, с. 134].

Одним із лідерів професійної підготовки робітничих кадрів вважають країни Європи, більшість з яких мають розвинену мережу закладів освіти, що своєю чергою пропонують широкий вибір дуальних програм [14, с. 72]. Дуальна освіта успішно функціонує у більшості країн Європи. Серед них – Німеччина, Австрія, Швейцарія, Франція, Данія, Італія, Нідерланди, Іспанія, Великобританія тощо. Кожна з цих країн має власний досвід впровадження та історію ДФЗО, відповідно до тенденцій розвитку ринку праці, запитів національної економіки, організаційних особливостей навчального процесу.

Проаналізуємо особливості виникнення та механізми функціонування ДФЗО у різних європейських країнах. Дуальна освіта в Європі має глибокі історичні корені, що сягають ремісництва Середньовіччя. Перші професійні цехи виникли в торгових містах Європи ще у XII столітті. У них також діяла внутрішня кваліфікаційна ієрархія «учень – підмайстер – ремісник-майстер – майстер». В цей період не існувало методології професійного навчання, підготовка майстрів здійснювалась на практичній основі в межах жорсткої системи виробничих цехів [12]. І, лише в період другої половини XX – на початку XXI століття ДФЗО надійно закріпилась та почала інтенсивно розвиватись у закладах професійної та вищої освіти багатьох країн світу. Передумовами виникнення дуальної освіти у Європі стали стрімкий розвитку виробництва, а також синергія кращих ідей педагогіки, й економіки, пов'язаних із розв'язанням завдань підготовки висококваліфікованих виробничих кадрів як основи конкурентоспроможності тієї чи іншої держави [15, с. 139].

Поняття «дуальна система освіти» з'явилося у Німеччині та закріпилась законодавчо лише у другій половині 60-х років XX століття, у зв'язку із прийняттям Закону про професійну освіту (1969 р.). До прийняття цього закону дуальна освіта регулювалась законами про торгівлю, ремесла, промисловість й торгівельні палати [12, с. 133]. Дуальна система Німеччини базувалась на принципі взаємозв'язку теорії з практикою та передбачала проведення практичних занять на виробництві паралельно з теоретичним навчанням у закладі освіти задля якісної професійної підготовки кваліфікованих кадрів [18]. Навчання на виробництві відбувалося протягом 3-4 днів щотижня, теоретичне навчання у навчальному закладі – 1-2 дні.

Це сприяло засвоєнню професійних вмінь і навичок студентів ще під час навчання.

З 70-тих років у Німеччині починає роботу Федеральний інститут професійної освіти і навчання (Bundesinstitut für Berufsbildung). Він забезпечував інформаційно-консультативну підтримку дуальних курсів на базі навчальних закладів. У цей же період запроваджено принцип навчання «70/30», який передбачав чергування періодів опанування теорії у професійних школах (30 % від загального обсягу навчального навантаження) із етапами довготривалої виробничою практики (складають до 70 % навантаження) [15, с. 139].

Нині, система дуальної освіти Німеччини є зразковою та однією з найбільш затребуваних в Європі. Вона передбачає професійну спрямованість навчання; інтеграцію науково-теоретичних знань, професійно-практичних вмінь та навичок майбутніх фахівців під час здобуття ними відповідної кваліфікації [15, с. 138-139]. Реалізацію ДФЗО забезпечують десятки тисяч підприємств, а майже дві третини випускників освітніх установ залишаються працювати на цих підприємствах відразу після закінчення навчання. Реалізація дуальних програм в університетах цієї країни характеризується як вища освіта інтегрована з виробничою практикою. Така система базується на взаємодії всіх дуальних партнерів (суб'єктів господарювання, навчальних закладів, здобувачів освіти, контролюючих органів) для ефективної кооперації та підготовки висококваліфікованих фахівців, адаптованих до умов виробництва [17, с. 376].

Механізми управління дуальною освітою у Німеччині передбачають:

- державне регулювання (регламентується законами та нормативними актами, документами федеральних органів управління, спеціальними приписами – *Ausbildungsverordnungen*, для окремих професій);

- виробниче регулювання (укладання договорів, забезпечення навчання студентів на підприємствах);

- корпоративне регулювання (контроль за дотриманням державних норм у процесі реалізації ДФЗО) [15, с. 139; 22, с. 24].

Особливості структури та змісту дуальних освітніх програм Німеччини визначаються міністерствами та стейкхолдерами на рівні земель. Водночас, програма підготовки спеціалістів вважається дуальною лише за умови систематичного співробітництва представників навчальних закладів та працедавців щодо змісту та організації навчального процесу, із чітким дотриманням державних вимог і стандартів, розподілу місць навчання й роботи. Дуальні програми спрямовані на формування індивідуальної освітньої траєкторії майбутніх фахівців, забезпечення виробництва спеціалістами високої кваліфікації [8, с. 137-138].

Австрія є ще однією із провідних країн Європи у сфері дуальної освіти. Інтенсивний розвиток ДФЗО в Австрії розпочався у другій половині ХХ ст. та супроводжувався модернізацією структури і змісту навчання. Зміни торкнулись переорієнтації освітнього процесу на підготовку висококваліфікованих фахівців конкурентних на ринку праці; формування їх готовності до професійної діяльності, розвиток критичного мислення, ініціативності, самостійності, підприємливості, навичок наукової та творчої діяльності [15, с. 142].

Основою системи вищої дуальної освіти Австрії є університети прикладних наук, які пропонують професійно-орієнтовані програми як на рівні бакалаврату, так і на рівні магістратури. Австрійська ДФЗО врегульована законами про університети, про розгортання програм вищої професійної освіти, ратифікацією Лісабонської угоди та Сорбонської декларації [15, с. 143]. З 2014 року в країні існує єдина інформаційна платформа з питань дуальної освіти. Цю платформу розроблено для популяризації дуального навчання, консультування його потенційних учасників (навчальних закладів, студентської молоді, підприємств-партнерів), якісного впровадження і розробки відповідних освітніх програм.

Дуальна освіта Австрії інтегрує теоретичне навчання в університеті, наукові дослідження та роботу здобувачів освіти на підприємствах. При цьому, 3-4 дні щотижня студенти проводять на виробництві (до 80 % навчального часу) та лише 1-2 дні (20 % навчального часу) у закладі освіти. Така освітня система поєднує академічні знання студентів із професійними вміннями й навичками, здобутими під час успішного стажування чи діяльності за фахом [12, с. 134]. ДФЗО Австрії підпорядкована Федеральному міністерству освіти, мистецтв та культури (визначає перелік та порядок соціального партнерства навчальних закладів та суб'єктів господарювання; проводить моніторинг якості дуального навчання), Федеральному міністерству у справах сім'ї та Палаті економіки (керує співпрацює з дуальними промисловими підприємствами, координує інтереси бізнес-спільноти країни на державному і міжнародному рівні, розробляє веб-сайти професій та національні платформи ДФЗО, відповідає за систему професійної підготовки). Підприємства-партнери забезпечують навчальні заклади сучасним обладнанням, контролюють процес підготовки майбутніх фахівців. Роботодавці разом із представниками профспілок беруть активну участь у забезпеченні системи виробничого навчання, контролюють процес підготовки виробничих кадрів, входять до складу незалежних органів, що планують та фінансують ДФЗО [14, с. 78]. Студенти закладів вищої освіти протягом трьох-чотирьох років навчання працюють на дуальних підприємствах згідно з угодами

між соціальними партнерами та одержують заробітну плату. Така освітня система надає можливість майбутнім фахівцям одержати необхідні для професійної діяльності вміння і навички. Упродовж останніх років зросли суспільна цінність дуальної освіти та значення дипломів 2-4-річних програм, підкреслюючи їх ринкову затребуваність та рівноцінність традиційним дипломам [12, с. 134]. Особливостями австрійської ДФЗО є: розвиток на основі історичного досвіду Німеччини; інтеграція у загальноєвропейський освітній простір; престижність дуального навчання; залучення компаній, представників економічної палати і бізнесу до розробки дуальних програм; врахування регіональних особливостей та національних рамкових умов при реалізації програм дуального навчання; незначна кількість навчальних планів, що інтегрують вищу освіту та професійну підготовку здобувачів освіти; розробка та затвердження державних стандартів дуальної підготовки фахівців; сертифікація та міжнародне визнання дипломів.

Дуальна освіти в Фінляндії вирізняється розвиненою системою наставництва; індивідуальними навчальними програмами, що адаптовані до запитів роботодавців, потреб та інтересів кожного здобувача освіти; персональним планом розвитку професійних компетенцій студентів, великою кількістю програм перепідготовки кваліфікованих робітників. ДФЗО цієї країни передбачає 80 % реалізації обсягу навчального навантаження у період виробничої підготовки студентів та 20 % теоретичної підготовки у закладах освіти. Навчання на виробництві здійснюється на основі договорів між закладом освіти та підприємством. Систему ДФЗО Фінляндії вирізняє: активна участь роботодавців у розробці навчальних програм, їх відповідність потребам виробничого сектора; гнучкість та спрямованість навчання на фаховий розвиток майбутнього робітника; розробка єдиних критеріїв оцінювання компетенцій студентів закладом освіти і підприємством (під час іспитів в університеті та на виробництві, при виконанні виробничих дій); активна співпраця бізнесу та освіти [12, с. 133].

Програми дуального навчання Великої Британії реалізуються більшістю класичних університетів країни. Вони вирізняють різноманітністю форм та моделей [12, с. 134-135]. До основних дуальних форм цієї країни належать:

- індивідуальна (є базовою, враховує інтереси кожного студента; теоретичне навчання відбувається в університеті, набуття практичних вмінь та навичок – на робочому місці; план та графік навчання розробляється із урахуванням попереднього досвіду виробничої діяльності здобувачів освіти або місць їх роботи, запитів й потреб роботодавців; реалізація окремих освітніх компонентів є персоналізованою і здійснюється за допомогою тьютора й фахівців з підприємств);

- дистанційна (передбачає чергування періодів університетського навчання що реалізується за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій з періодами практики чи роботи на підприємстві. Здобувач освіти одержує навчальні матеріали через он-лайн сервіси, платформи для дистанційного навчання, електронну пошту, що значно розширює територіальні можливості здобувача освіти щодо навчання, проживання та роботи за фахом);

- навчання на підприємстві (заклад освіти організовує навчання студента на робочому місці, реалізація різних складових навчання в освітньо-виробничому середовищі відбувається під керівництвом фахівців підприємства та тьютора від університету. Здобувач освіти одночасно навчається та працює на виробництві, що передбачено індивідуальним навчальним планом, який затверджується університетом та роботодавцем);

- інтегрована (характеризується спільною діяльністю дуальних партнерів та розподілом зобов'язань щодо підготовки здобувача освіти між університетом та дуальним підприємством; роботодавці приймають активну участь у підготовці та розробці навчальних програм, забезпеченні освітнього процесу на підприємстві, оцінюванні навчальних досягнень студентів);

- спільна (працедавці ініціюють розробку дуальних програм та узгоджують їх із навчальними закладами. Освітній процес, що реалізується на виробництві, забезпечують акредитовані працівники, наставники та координатори ДФЗО від підприємства та навчального закладу; основну відповідальність за організацію навчання на виробництві бере на себе суб'єкт господарювання) [6, с. 89; 14, с. 80].

До сутнісних характеристик ДФЗО Великої Британії відносяться: визнання й врахування досвіду професійної діяльності студентів при проектуванні навчальних програм, визначенні обсягу навантаження; активна чи визначальна роль підприємства у підготовці майбутніх фахівців, реалізації освітнього процесу; співвідношення навчальних та практичних модулів програм відповідно до потреб здобувачів освіти; реалізація їх дослідницької та проектної діяльності на базі підприємств-партнерів; індивідуальна підтримка студентів дуальними партнерами; оцінювання компетентностей майбутніх фахівців за певними показниками (відповідність кваліфікаційним вимогам професії, вміння застосовувати знання і вміння в умовах виробництва, ділові якості) [14, с. 77].

Загалом, аналіз функціонування ДФЗО у різних країнах Європи засвідчує її ефективність та перспективність. Участь соціальних партнерів у розробці навчальних програм гарантує забезпечення ринку праці лише необхідними та актуальними професіями. Водночас, соціальне партнерство

є ефективним механізмом регулювання дуальних взаємовідносин, що, своєю чергою, забезпечує оновлення змісту та структури навчального процесу, високий рівень мобільності здобувачів освіти, їх готовності до професійної діяльності; увідповіднює компетентність фахівців вимогам роботодавців [13, с. 119]. Серед основних завдань запровадження дуальної освіти у європейській вищій школі визначаємо: підвищення якості підготовки виробничих кадрів із урахуванням вимог потенційних роботодавців; оновлення професійних програм, форм та методів навчання; подолання відриву між теоретичною та практичною складовою освітнього процесу, посилення ролі працедавців у підготовці кваліфікованих кадрів; модернізацію змісту освіти відповідно до вимог ринку праці.

Порівняльний аналіз досвіду ДФЗО різних європейських країн надав можливість визначити її провідні моделі, структуру, сутнісні характеристики. До основних характеристик функціонування дуальної освіти європейських країн (Німеччина, Велика Британія, Фінляндія, Австрія, Швейцарія) віднесено:

- розвиток на національному підґрунті, відповідно до наявних освітніх традицій, вимог законодавства;

- високий рівень зацікавленості економічного сектора та працедавців у реалізації ДФЗО, визнання на державному рівні (управління у ряді країн здійснюється централізовано, вирізняється спільною відповідальністю держави та економіки, регулюється законами і підзаконними актами, що мають всеохоплюючий характер (Швейцарія, Великобританія); в інших – дуальна система здебільшого регулюється економічним сектором, відповідальність за підготовку фахівців розподіляється між різними суб'єктами, кожен з яких несе часткову відповідальність за реалізацію дуальних програм (Німеччина, Австрія));

- практичну зорієнтованість освітнього процесу (за окремими програмами навчання на робочому місці складає до 80 % навантаження, система навчання на базі дуального підприємства чи компанії є додатковим обов'язковим освітнім компонентом);

- велику кількість навчальних програм, тренінгів, курсів, програм перепідготовки (уніфікованість та прозорість програм й курсів Швейцарії та Австрії; рамкові навчальні програми Німеччини, що взаємоузгоджуються одна з одною та координуються експертними групами);

- ефективні механізми соціального партнерства (взаємодія партнерів, професійних, громадських та проміжних організацій та навчальних закладів у Німеччині та Австрії; партнерство працедавців, профспілок, представників освіти у Швейцарії);

- низький рівень безробіття серед молодих фахівців;

- підтримка суб'єктів господарювання, що забезпечують освітній процес на виробництві та є дуальними партнерами навчальних закладів (виплата субсидій – Австрія, податкові стимули та пільги – Великобританія) [9, с. 42-43; 14, с. 77].

Імплементация європейського досвіду дуальної освіти є актуальною для модернізації вітчизняного освітнього середовища, його адаптації до вимог економіки та ринку праці. Впровадження елементів ДФЗО у процес підготовки майбутніх фахівців підвищує її якість та ефективність, взаємоузгоджує теоретичну та практичну частини навчання, забезпечує «навчання на виробництві», наближує освітній процес до умов та реалій професійної діяльності [15, с. 56-57]. Водночас, функціонування ДФЗО у закладах вищої освіти потребує реалізації цілого ряду інновацій та завдань. Серед яких, постійний моніторинг потреб ринку праці зі сторони навчальних закладів, бізнесу, професійних спілок чи спеціально створених організацій; визначення й оприлюднення переліку вимог для суб'єктів господарювання, що укладають договори із навчальними закладами на надання дуальних послуг; розробка інформаційно-консультаційної платформи дуального навчання; проведення підготовки кураторів та координаторів ДФЗО, працівників підприємств для навчання студентів на виробництві, створення навчальних осередків дуальної освіти на базі підприємств [12, с. 135].

Висновки та пропозиції. Дуальна освіта є особливою системою практико-орієнтованого навчання, що базується на соціальному партнерстві суб'єктів господарювання (підприємств, організацій, установ, фірм), державних установ та закладів освіти для підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців, адаптованих до умов виробництва та затребуваних на ринку праці. Дуальна освіта успішно функціонує у більшості країн Європи. Серед них – Німеччина, Австрія, Швейцарія, Великобританія тощо. Кожна з цих країн має власний, унікальний досвід історичного розвитку та реалізації дуальної освіти, відповідно до особливостей модернізації навчального середовища, запитів національної економіки та роботодавців щодо якості підготовки фахівців. Аналіз міжнародного досвіду з упровадження ДФЗО є актуальним для підвищення якості підготовки фахівців, посилення практичної складової навчання, розробки вітчизняних дуальних програм.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ажажа М. А. Управління процесом упровадження дуальної освіти в професійну підготовку майбутніх фахівців. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. Вип. 1 (20). С. 14–24.
2. Абашкіна Н. В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині : монографія. Київ, 1998. 207 с.
3. Амеліна С. М. Особливості дуальної системи вищої професійної освіти у навчальних закладах

Німеччини. *Проблеми трудової і професійної підготовки*. 2010. № 15. С. 107–112.

4. Аналітичний звіт за результатами першого року проведення експерименту із запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за ДФЗО відповідно до наказу МОН від 15.10.2019 № 1296/О. Давліканова, Т. Іщенко, А. Чайковська. Київ, 2020. 96 с.

5. Вем'ян В. Г., Тер-Ованес'ян В. Г. Дуальна форма професійної освіти як умова ефективного рішення завдань модернізації освіти. *Психологія : реальність і перспективи*. 2015. Рівне, № 5. С. 29–34.

6. Волошин В., Рак Т., Калінська О. Модель дуальної освіти як умова підвищення ефективності та сформованості професійної компетентності студентів ІТ-галузі (на прикладі ІТ СТЕП Університету). *Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*. 2022. Вип. 6. С. 85–97. DOI: [https://doi.org/10.35387/ucj.2\(6\).2022.85-97](https://doi.org/10.35387/ucj.2(6).2022.85-97)

7. Гребеник А., Курок В. Дуальна освіта як інноваційна форма підготовки фахівців з закладах вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 1 (95). С. 239–247.

8. Дернова М. Дуальна модель вищої професійної освіти дорослих : європейський досвід. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2014. Вип. 2 (9). С. 137–145.

9. Дернова М. Г., Перевознюк В. В. Реалізація дуальних форм навчання в Європейських університетах. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. Вип. № 3. С. 39–45. DOI: <https://doi.org/10.30929/1995-0519.2019.3.39-45>.

10. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця : монографія. Київ : інформ.-аналіт. агенство, 2012. 200 с.

11. Коркуна О., Коркуна І., Цільник О. Сучасні процеси розвитку дуальної освіти: запорука стабільності кадрового потенціалу. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 4. С. 90–94.

12. Кравченко О. Л. Огляд світового досвіду з проблем дуальної форми здобуття освіти. *Молодий вчений*. 2020. Вип. 10/86. С. 132–136. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-10-86-28>

13. Кримчак Л. Дуальна форма навчання як прояв соціального партнерства. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2019. № 69. С. 117–120.

14. Кучер О. А. Міжнародний досвід запровадження дуальної освіти. *Alfred Nobel University Journal of Pedagogy and Psychology*. 2023. № 2 (26). С. 70–82.

15. Опушко Н. Дуальна освіта в університетах німецькомовних країн Європи. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців*. 2023. Вип. 86. С. 137–150.

16. Пісна Т. М. Дуальна освіта як фактор формування індивідуального стилю діяльності майбутнього фахівця сфери обслуговування. *Матеріали Міжнародної наукової конференції*. Кривий Ріг : КДПУ, 2020. С. 55–59.

17. Постоян Т. Г. Дуальна система навчання в умовах галузевої кластеризації. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 2 (46). С. 374–382.

18. Практичний посібник. Онтологія дуальної освіти: досвід Німеччини та України / автор(к)и: Бугайчук В., Давліканова О., та інші. Київ, 2022. 240 с.

19. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. *Розпорядження КМУ № 186-р від 23 лютого 2022 року*. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/strategiya-rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-na-2022-2032roki>. Дата звернення 01.04.2025.

20. Яковенко К. В. Реалізація дуальної системи освіти в підготовці майбутніх фахівців з інформаційних технологій. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти* : зб. наук. праць. Харків : НТУ «ХПІ», 2016. Ч. 1. С. 205–213.

21. Яковчук О. Функціонування моделей дуальної форми здобуття освіти як ефективний спосіб підвищення конкурентоспроможності системи вищої освіти України. *Молодий вчений*. 2019. Вип. 4 (68), С. 86–90.

22. Arnold Lipsmeier. *Berufspddagogik kompakt*. Berlin: Cornelsen, 1998. 48 p.

23. Kravchenko O., Borisyuk I., Vakolia Z, Tretyak O. & Mishchenia O. Models of introduction of dual professional education. *International Journal of Higher Education*. 2020. Vol. 9. P. 94–106.